

mütefekkir

Aksaray Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi Dergisi

cilt / volume: 5 • sayı / issue: 9 • haziran / june 2018 • 223-230

ISSN: 2148-5631 • e-ISSN: 2148-8134 • DOI: 10.30523

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

**GÜNÜMÜZ TEFSİR PROBLEMLERİ, YAZAR MUHSİN DEMİRCİ
(İSTANBUL: İFAV YAYINLARI, 2017), 319 SAYFA, ISBN: 9755484402.**

Today's Tafsir Problems, by Muhsin Demirci

(İstanbul: İFAV Publishing, 2017), 319 pages, ISBN: 9755484402.

Değerlendiren / Reviewed by

Mehmet KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Tefsir Anabilim Dalı

*Assistant Professor, Aksaray University, Faculty of Islamic Sciences,
Department of Tafsir*

Aksaray, Turkey

mehmetkaya@aksaray.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-0066-5232>

Atf / Cite as: Kaya, Mehmet. "Günümüz Tefsir Problemleri, yazar Muhsin Demirci
(İstanbul: İFAV Yayınları, 2017), 319 sayfa, ISBN: 9755484402". *Mütefekkir* 5/9 (Haziran 2018):
223-230. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.441663>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

Copyright © CC BY-NC-ND Published by Aksaray Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi - Aksaray
University, Faculty of Islamic Sciences, Aksaray, 68100 Turkey.
All rights reserved.

Kitap Değerlendirmesi

GÜNÜMÜZ TEFSİR PROBLEMLERİ, YAZAR MUHSİN DEMİRCİ (İSTANBUL: İFAV YAYINLARI, 2017), 319 SAYFA, ISBN: 9755484402

Mehmet KAYA

Öz

Her ilim dalı gibi tefsir ilminin de problemleri bulunmaktadır. Bunların başında da Kur'an yorumlama metodolojisine ilişkin olanlar gelmektedir. Türkiye'de yaklaşık otuz yıl önce bu problemler dile getirilmeye başlanmış, konuya ilişkin çeşitli bildiri, makale ve kitaplar yayımlanmıştır. Tefsir problemlerine ilişkin en yeni eser ise Muhsin Demirci'nin geçtiğimiz yılın sonlarına doğru yayımlanan *Günümüz Tefsir Problemleri* adlı eseridir. Bu alanda bir başka eseri daha bulunan müellifin önceki eserinden farklı olarak bu eserinde Kur'an'ı anlamaya yönelik sorunlara odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmada müellifin bu eseri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Problem, Kitap, Muhsin Demirci.

Book Review

**Today's Tafsir Problems, by Muhsin Demirci
(İstanbul: İFAV Publishing, 2017), 319 pages, ISBN: 9755484402.**

Abstract

Like every science, Tafseer has problems too. At the top of these problems there come the ones that are related to Qur'anic interpretation methodology. About thirty years ago, these problems have started to be talked about in Turkey and since then, various declarations, articles and books have been published. The latest study on tafseer problems is Muhsin Demirci's *Today's Tafsir Problems* and it was published at the end of 2017. The author who has another book about this issue, -unlike his previous work- seems to be focused on the problems of understanding the Quran in this book. In this study, the book titled "Today's Tafsir Problems" by Muhsin Demirci will be reviewed.

Keywords: Tafsir, Problem, Book, Muhsin Demirci.

Ülkemizde tefsir ilminin problemlerine ilişkin ilk kapsamlı çalışma Prof. Dr. M. Sait Şimşek'in *Günümüz Tefsir Problemleri*¹ adlı eseridir. Tefsir ilmine dair problemlerin ekoller bazında incelendiği ve uzun yıllar büyük bir boşluğu dolduran bu eserin ardından Prof. Dr. Muhsin Demirci *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*² adlı eseri ile dikkatleri Kur'an tarihi, Kur'an ilimleri, Kur'an tefsiri ve Kur'an'ı anlama ile ilgili sorunlara çekmiştir. Mustafa Karagöz'ün *Tefsir Tarihi Yazımı ve Problemleri*³ adlı ça-

¹ M. Said Şimşek, *Günümüz Tefsir Problemleri* (Konya: Kitap Dünyası, ts).

² Muhsin Demirci, *Tefsirde Metodolojik Sorunlar* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2012).

³ Mustafa Karagöz, *Tefsir Tarihi Yazımı ve Problemleri* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2015).

alışması ve ardından 23-24 Ekim 2014 tarihlerinde Kayseri’de düzenlenen *Tefsir Tarihi Yazımı Sempozyumu’nda* sunulan bildirilerin yayımlandığı kitapta⁴ ise tefsir tarihi alanındaki problemlere değinilmiştir.

Tefsir problemlerine ilişkin en son eser Prof. Dr. Muhsin Demirci’nin geçtiğimiz yılın sonlarında yayımlanan *Günümüz Tefsir Problemleri*⁵ adlı çalışmasıdır. Müellif, önceki eserinden farklı olarak bu çalışmada Kur’an’ın yorumuna yönelik tartışmalara odaklanmıştır. Eser, önsöz, giriş, üç bölüm ve bir dizinden oluşmakta olup kitapta sonuca yer verilmemiştir.

Müellifin daha önceki bazı çalışmalarındaki bazı başlıkları tekrar ele aldığı ve Türkiye’deki İlahiyat Fakültelerinin *Günümüz Tefsir Problemleri* dersinin içeriğine uygun ve genel okuyucu kitlesinin Kur’an’ın içeriğine ilişkin tartışmalı konularda birikim sahibi olmalarına yardımcı olmak gayesiyle yazdığı eserin (11) giriş kısmında Kur’an öncesi Arap toplumunun sosyal hayatı, din anlayışı ve Kur’an’daki yansımaları hakkında bilgilere yer verilmektedir (16-23).

Müellif, modern dönem tefsir yöntemlerini ele aldığı birinci bölümün girişinde önceki tefsir yöntemlerinin yanı sıra Kur’an’ı yorumlamak için yeni yöntemlere ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (27). Ardından yakın dönemde Batı’da ortaya çıkan “Tarihselci”, “Semantik”, “Hermenötik” ve “Tematik Tefsir” yöntemlerine değinmiştir.

Demirci, bu yöntemlerin tanımı ve tarihi süreci hakkında kısa bilgi verdikten sonra bu metodun savunucuları ve bazı ayetlere yaklaşımını örneklerle incelemiştir. Eserde ilk olarak tarihselci yöntemin problemlerine değinilmiş ve gayr-i İslami olarak nitelenen bu yöntemin Kur’an hakkında güven sorunu oluşturması, keyfi yorumlara kapı açması, dayanaklarının problemlili olması gibi gerekçeleriyle Kur’an tefsirinde uygulanamayacağını belirtilmiştir (47-51).

Eserde ardından Kur’an tefsirinde semantik metoda ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu metodun tanımı, tarihi süreci ve bu alandaki bazı eserlere değinildikten (53-55) sonra bu yöntemin tefsir ilmiyle ilişkisine değinilmiştir. İslam tefsir geleneğinin klasik anlama yöntemiyle pek çok yönden uyduğu belirtilen bu yöntemin (57) kelimelerin tarihi süreçteki anlamsal değişimine temas etmesi yönüyle tefsir ilmine katkıda bulunduğu ifade edilir (58). Eserde ardından bu yöntemin analiz yöntemleri bazı kavramlara uygulanmış ve bu yöntemde ayetlerin bağlamsal

⁴ *Tefsir Tarihi Yazımı Sempozyumu*, ed. Mustafa Karagöz (Ankara: Araştırma Yayınları, 2015).

⁵ Muhsin Demirci, *Günümüz Tefsir Problemleri* (İstanbul: İFAV Yayınları, 2017).

analizine dikkat etmenin gerekliliğine örneklerle işaret edilmiştir (60-69).

Kitapta hermenötik tefsir yönteminin tanımı ve tarihi sürecine değinildikten sonra (69-73) bu yöntemin tefsir usulü ile sadece te'vîl (yorum) bağlamında bir ilişkisinin olduğu belirtilmiştir (75). Demirci, bu yöntemin “okuyucunun kendisini yazarın yerine koyması gerektiği” iddiasının, İslam vahyinin insanbiçimci metin olmaması ve müfessirin kendisini Allah'ın yerine koyamayacağından hareketle Kur'an tefsirinde uygulanamayacağı görüşündedir (76).

Bu bağlamda son olarak önceki kullanımından farklı olarak “tematik tefsir” olarak isimlendirdiği “konulu tefsir” yöntemine değinen müellif, bu yöntemin tanımı, amacı ve tarihsel arka planı hakkında bilgi verdikten (82-88) sonra bu yöntemde izlenilen aşamalar hakkında bilgi verir (88-96). Ardından bu yöntemin Kur'an tefsirinde metot değil bir üslup olduğu yönündeki görüşe değinir ve bu yöntemin metot olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade eder (98). Bu yöntemde ayetlerin bağlamından koparılması sorununa dikkat çeken Demirci, bu yöntemle ilişkin eleştirilere maddeler halinde kısaca değinir (99-101).

Vahiy tarihine ilişkin sorunların ele alındığı ikinci bölümde ilk olarak vahyin isnadı konusuna değinilir. Müellif, vahyin Allah'a, Cebrâil'e ve Hz. Peygamber'e isnadı konusundaki farklı yaklaşımları ele aldıktan sonra Kur'an'da vahyin Allah'a ait olduğunun kesin olarak belirtilmesi yönüyle Cebrâil ve Hz. Peygamber'in bazı oryantalistlerin iddia ettiği gibi vahiyde tasarrufta bulunmadığını ifade eder (105-115). Ardından Demirci vahyin korunmuşluğuna aykırı rivayetleri değerlendirir ve bu rivayetlerin uydurma olduğunu belirtir (117-121). Yine bu bağlamda şeytanın vahye müdahale ettiği şeklindeki Garânîk olayını da ayrıntılı biçimde ele alan müellif, el-Hac suresi 52. ayetten hareketle şeytanın böyle bir girişimde bulunduğu fakat bu sözlerin Allah tarafından vahiyden silindiği görüşündedir (123-127).

Mükerrer vahiy konusuna da değinilen eserde konu, mekân, zaman ve sebep faktörleri açısından bazı ayetler çerçevesinde tartışılmıştır. Geçmiş dönemdeki bazı müfessirlerin aynı konudaki farklı rivayetleri birbirinden ayrı düşünmeleri sonucunda böyle bir yöntem geliştirdikleri belirtilmiş ve ilmî zemine oturmadiğı belirtilen bu meselenin başka problemlere sebep olduğu ifade edilmiştir (128-148).

Eserde Kur'an'da lahnın varlığı problemine de değinilmiş, konu hakkındaki rivayetlerle görüşler incelendikten sonra Kur'an'da lahne dair verilen örneklerin gramerle ilgili olduğu ve anlamı etkilemediğı

ayrıca farklı yazım biçimleri hakkında âlimlerin tatmin edici açıklamalar yaptığı, bu sebeple Kur'an'da lahnin olmadığı ifade edilmiştir (148-155).

Kur'ancılık akımına da değinilen eserde bu akıma benzeyen Harici ve Zahiri ekolün nassları yorumlama metoduna değinildikten sonra modern dönemdeki Kur'ancılık algısının sebepleri, tarihi ile Hindistan, Mısır ve Türkiye'deki yansımaları hakkında bilgi verilmiş ve bu yaklaşım Allah'ın Hz. Peygambere verdiği tebyin yetkisini elinden alma hayali olarak nitelendirilmiştir (155-180).

Anlama ve yorumlama sorunlarına ilişkin spesifik konuların ele alındığı üçüncü bölümün ilk başlığında recmin Kur'aniliği konusu ele alınmış, sahih olsa bile Kur'an hakkında şüphe oluşturması, farklı lafızlarla nakledilmesi ve âhâd haberler olması yönüyle recm konusundaki rivayetlere itibar edilmemesi gerektiği belirtilmiştir (189). Bu tür uygulamaların Hz. Peygamberin vahye dayalı içtihadı olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir (201-202).

Kur'an'da "el kesme" cezasına da değinilen eserde, konu hakkındaki görüşler değerlendirilmiştir. Nur suresinin ilgili ayetinin zahiri anlamıyla anlaşılması gerektiği belirtilmiş, diğer görüşler ise modernizmin etkisinde yapılmış yorumlar olarak nitelendirilmiştir (207).

Kur'an'da hadd-i kazf konusunun da ise kazif cezası sabit olduktan sonra tövbe eden kişinin şahitliğinin kabul edileceğine ilişkin görüşün uygun olduğu belirtilmiştir (210). Eşe zina isnadında bulunma sonucu yapılan liânın ardından nikahın durumu hakkındaki farklı görüşleri de değerlendiren müellif, boşanma konusundaki ihtilafın kesin çözümünü olması yönüyle nikahı hâkimin sonlandırması gerektiği kanaatindedir (213).

Terör/hirâbe konusuna da değinilen eserde Maide suresi 33. ayette belirtilen teröristin öldürülmesi, asılması, el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi ve sürgün cezalarının birinin mi yoksa hepsinin mi uygulanacağı noktasındaki farklı görüşlere değinildikten sonra cezaların suçun çeşidine ve niteliğine göre verilmesi, otoritenin inisiyatifine bırakılması kanaati ile (214-217) ayetteki tahyîr ifadelerine uygun anlamı tercih edilmiştir.

Şefaath konusuna değinilen eserde naklî ve aklî gerekçelerle şefaatin olduğunu belirtilmiş (225-228), aksi görüşte olanlar ahlaki davranmama ile itham edilmiştir (226). Bu durum eserde az da olsa akademik dilin dışına çıktığını göstermektedir.

Kur'an'da kabir azabına da değinen müellif, kabir azabını kabul edenlerle etmeyenlerin görüşlerini değerlendirmiş, konu hakkındaki nasslar çerçevesinde kabir azabının var olduğunu belirtmiştir (232-

238). En son değindiği ve “çoğunluğu kabul etse de ihtilafın olduğunu belirttiği Ehl-i sünnetin görüşüne” odaklanan müellifin, meseleye mezhebin görüşünü önceleyen bir tavırla yaklaştığı görülmektedir. Ayrıca Demirci'nin kabir azabının varlığını savunanların delillerinin her Müslüman araştırmacıyı ikna edici güçte olduğu iddiasının bir önceki ifadeleriyle çeliştiği ve kabir azabına delaleti zannî ayetlere, bu yaklaşıma binaen, delaleti katî fikriyle yaklaştığı görülmektedir (239-240).

Kur'an'da kadın konusuna da değinilen eserde, bu bağlamda kadının sosyal yaşama katılımı, şahitliği, mirastan payı, çok eşlilik, kadına yönelik şiddet, kadınların özel günlerdeki ibadetleri, kadın-erkek eşitliği, Ehl-i kitap kadınlarıyla ve erkekleriyle evlilik konularındaki görüşler ele alınmıştır. (240-284). Müellif, kadının şahitliği konusundaki Bakara suresi 282. ayette ontolojik değil, kültürel bir tespitte bulunduğunu, dolayısıyla adalet ve zapt sahibi kadının şahitliğinin erkeğinkine denk olmasın gerektiğini belirtir (248). Kadının mirasta erkeğin yarısı pay alması yönündeki Nisa suresi 11. ayeti de aynı perspektifle değerlendiren Demirci, ayette hüküm değil, Arap toplumundaki kadına yönelik algının değiştirilmesinin hedeflendiğini dolayısıyla miras konusunda kadına erkekle aynı hakkı vermede bir sakınca olmadığını belirterek (250-251) konuya farklı bir açıdan yaklaşır. Yazarın, bu yorumlarında ayetlere daha önce Kur'an yorumunda eleştirdiği tarihselci bakış açısı ile yaklaştığı görülmektedir. Çok kadınla evlilik konusunda ise müellif, âlimlerin Nisa suresi 3. ayete yaklaşımını inceler ve çok eşe evliliğe karşı çıkmamakla birlikte bu tür evliliğe dört şart daha ilave edilmesi yönündeki son dönem bazı âlimlerinin görüşüne katılmaktadır (251-256).

Kadına yönelik şiddet konusunda ise serkeşlik etmesinden korkulan kadınlara öğüt verilmesi, onların yatakta terkedilmeleri ve dövülmeleri hükümlerini içeren Nisa suresi 34. ayet hakkında âlimlerin yorumlarına yer verildikten (259-262) sonra meseleye Hayreddin Karaman gibi tarihsel açıdan yaklaşılmıştır. Demirci, Hz. Peygamber'in şiddete başvurmamış olmasından hareketle ayette dövme hükmünü yerleştirmenin değil, Arap toplumunda var olan bu fiilin, öncesinde farklı tedbirleri öngörmek suretiyle kaldırmanın amaçlandığı görüşündendir (265). Demirci'nin, sünnetteki uygulamayı göz önünde bulundurarak ulaştığı bu yorumun İslam'daki kadına bakış açısına ilişkin diğer nasrlara daha uygun olduğu görülmektedir.

Kadınların özel günlerde ibadetlerine ilişkin yorumlara değinilen eserde (266-268), hadisler ve bu bağlamda oluşan icma sebebiyle kadınların özel günlerde namaz kılp oruç tutabileceği şeklindeki modern anlayışın yanlış olduğu ifade edilir. Bu durumda Ehl-i sünnetin görüşü-

nü tercih etmenin kaçınılmaz olduğunu ifade eden Demirci'nin (269) meseleye mezhebi bir kabulle yaklaştığı görülmektedir.

Kadın erkek eşitliğine değinilen eserde, âlimlerin görüşleri değerlendirildikten sonra bu tür tartışmaların gereksiz olduğu belirtilmiştir. Yazar, kadın ve erkeğin ontolojik olarak eşit olmakla birlikte antropolojik ve hukukî anlamda eşit olmadığı ve İslam'da kadına pozitif ayrımcılık yapıldığı kanaatinde (270-275). Müellifin bu yönüyle konuya orijinal bir yorum getirdiği görülmektedir.

Ehl-i kitap kadınlarıyla evlilik konusuna da değinen yazar ileriki sayfalarda bu başlığın altında "kitâbî erkeğin Müslüman bir kadınla evlenmesi" başlığını açmakta ve bu durum ana başlık ile alt başlık arasında uyumsuzluğa neden olmaktadır. Müslüman erkeğin Ehl-i kitaptan bir kadınla evlenmesi konusundaki yaklaşımlara yer veren müellif, olayı kültür farklılığı açısından da ele almakta, kitâbî bir kadınla Müslüman erkeğin evlenmesinin mümkün olduğu, evla olanın ise kitâbî bir kadınla evlenmemek olduğu görüşündedir (276-280).

Eserde son olarak cehennem sonlu olup olmadığı konusuna değinilmiştir. Cehennemde azabın olmadığını savunanların aklı delillerinin cehennemde azabın varlığını da gerektirdiği belirtilmiştir. Ayrıca bu konudaki ayetler cehennem azabının hukukî ve ahlaki bir müeyyide olduğunu göstermektedir (285-289) Demirci, cehennem sonlu olduğunu ifade edilen ayetler (Bk. en-Nisa 4/69, el-A'râf 7/40, el-Ahzâb 33/65, el-Cin 72/23) açık ve net olduğu halde bu konuda kesin bir kanaat belirtmeyerek ahirette kafirlere uygulanacak muameleyi Allah'ın iradesine havale etmenin en doğru yaklaşım olduğunu ifade etmiştir (293-294). Konunun tam olarak vuzuha kavuşması bakımından Demirci'nin, cehennem sonlu olduğu konusunu ele aldığı bu başlığın ardından cennetin sonsuzluğu meselesine de değinmesinin faydalı olacağı yönündeki kanaatimizi de belirtmemiz yerinde olacaktır.

Demirci'nin bu çalışması, tefsir ilminin problemlerinden ziyade, tefsirdeki bazı tartışmalı konuların ele alındığı bir eser hüviyetindedir. Müellif de bu hususu eserin önsözünde dile getirmektedir (11). Ayrıca eserin üçüncü bölümündeki "Recm ayeti" konusundaki başlıkla "Kur'an'da Kadın" başlığı hariç diğer konular tefsir ilminden çok kelam ve fıkıh sahasına ait tartışmalı konulardır. Bu sebeple eserin başlığıyla içeriğinin tam olarak örtüştüğünü söyleyebilmek mümkün değildir. Bunun yanı sıra müellifin sadece birinci bölümde konuya ilişkin problemleri müstakil başlıklarda ele aldığı, diğer bölümlerde böyle bir yöntem başvurmadığı görülmektedir. Bu durum eserde yöntem tutarsızlığına da neden olmaktadır.

Demirci'nin eseri yazma amacına büyük oranda bağlı kaldığı, bu nedenle sade ve akıcı bir dil kullanıldığı, konuları muhatap kitlenin bilgi ve algı seviyesine uygun biçimde ele aldığı görülmektedir. Ayrıca yazar, eserin genelinde konuların kavramsal ve tarihi arka planına değinerek okuyucunun konuyu bütüncül bir şekilde kavramasına zemin hazırlamaktadır. Demirci, hemen her başlığın sonunda konuyla ilgili tercihini belirterek eseri ders kitabı formatından çıkarmakta ve bu yönüyle esere hem bir hareket katmakta hem de okuyucuya farklı görüşler arasında tercih yapabilmesine yönelik fikir sunmaktadır.

Eserin genelinde problemler karşıt görüşlerin delilleri tartışılarak objektif bir tutumla ele alınsa da daha önce örneklerine işaret edildiği gibi eserde yer yer mezhebi kabullere dayalı yorumlara ve bazı tutarsızlıklara rastlanılmaktadır. Ayrıca eserde, yukarıda vurgulanan örneklerine bakıldığında bazı alt başlıkların ana başlıkla uyumsuzluğu ve birbirleriyle irtibatlı iki konudan sadece birinin ele alınması şeklinde ufak eksiklikler de göze çarpmaktadır. Büyük bir emek mahsulü olduğu anlaşılan bu eserin Kur'an'ın modern anlama yöntemleri, vahiy tarihi ile ilgili problemlerin tespiti ve bunlara yönelik çözüm önerileri ve bazı orijinal tespitler ile alana ve okuyucusuna önemli katkılar sunduğu ve bu yönüyle de okumaya değer olduğu ortadadır.

KAYNAKÇA

- Demirci, Muhsin. *Tefsirde Metodolojik Sorunlar*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2012.
- Karagöz, Mustafa. *Tefsir Tarihi Yazımı ve Problemleri*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2015.
- Şimşek, M. Said. *Günümüz Tefsir Problemleri*. Konya: Kitap Dünyası, ts.
- Tefsir Tarihi Yazımı Sempozyumu*. Ed. Mustafa Karagöz. Ankara: Araştırma Yayınları, 2015.